

ANADOLU'DA YAZILMIŞ BİR TIP KİTABI KEMÂLİYYE

*Hatice ŞAHİN**

ÖZET

Eski Anadolu Türkçesi'nde özellikle Beylikler döneminde çok sayıda telif ve tercüme eser yazılmıştır. Bu eserlerin tamamı edebi ya da dini nitelikli değildir. Söz konusu dönemde günlük hayatta halkın yararlanabileceği, başvurabileceği bilgileri içeren kitaplar da yazılmıştır.

Bu kitaplar arasında tıp metinleri, hem tıp tarihi açısından hem de dönemin dil özelliklerini yansıtması açısından büyük önem taşımaktadır.

Bu yazıda Bursa Haraççı Ktp. 1149 numarada kayıtlı Kitab-ı makale adlı değişik boyutlarda tıp yazmalarını içeren bir kitapta bulunan Kemaliyye adlı 10 varaklık bir yazma, metin olarak ortaya konmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Eski Anadolu Türkçesi, yazma eserler, tıp metinleri.*

ABSTRACT

Specially during the Anatolian Principalities, many compilations and translations have been written in Old Anatolian Turkish.

These books have not only been religious and literary but also the sort that contained useful information for public's daily life. The Medical Texts among these books had a considerable importance for both medical history and the reflection of language characteristics of aforesaid period.

* Doç. Dr.; Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi.

The text and vocabulary aspects of a 14-leaf manuscript, "Kemaliyye", from the book "Kitab-ı Makale" comprising various medical scripts that is registered in "Bursa Haraççı Ktp" no.1149, is introduced in this study.

Key Words: *Old Anatolian Turkish, Manuscripts, Medical Texts.*

Bilindiği gibi Anadolu Beylikleri döneminde tercüme ve telif yoluyla çok sayıda Türkçe eser yazılmıştır. Bu eserlerin ele aldığı konuların başında İslam dini gelmektedir. Bununla beraber bu devirde islami ve edebi nitelikli eserlerin yanında tıpla ilgili eserler de yazılmaya başlanmıştır. Tıpla ilgili eserlerin yazılması diğer ürünlerle kıyaslandığında daha geç bir tarihte başlamıştır. (Önler, 1990; s.1). Anadolu'da yazılmış tıp kitaplarının tarihi ancak XIV. yüzyıla kadar gidebilmektedir. Halbuki dini ve edebi türde yazılmış eserler daha geriye gitmektedir.

Halkı bilgilendirmek, hastalıklar için reçeteler hazırlamak gibi pratik yararların yanında meslek erbâbını da bilgilendirmek, bir anlamda alan bilgisi içeren ve ancak uzmanların yararlanabileceği kitaplar hazırlamak amacıyla da tıpla ilgili birçok eser yazılmıştır.

1- Terceme-i Rahâtü'l-İnsan da halkı bilgilendirmek amacı güdülürken "Şeyð-i ecell **Ebu ÜÀhir bin İbrÀhim bin Muóammedü'l-áaznevî'l-Óekim** raómetu'l-lÀhi èaleyhi bu kitÀbı PÀrsí 6. kitÀblardan kim maèryf ve meşhýrdur urdı çíúardı adını **RÀóatü'l- İnsÀn** úodı diledi kim 7. bu kitÀbdan çou fÀyideler óÀãıl ola òalúa fÀyidesi douına" (Rahatü'l-insân, B. Haraççı 1149/4) Terceme-i Hülâsâ'da insanlarda görülebilecek rahatsızlıkların tedavisinde hekimlerin neler yapacağı, kan almanın ve sünnet etmenin kuralları hekimleri bilgilendirmek amacıyla anlatılır. "şöyle rivÀyet itmişler kim meémýn òalifenüñ (R.A.) 6- mübÀrek vücýdında cıraóat vÀúiee olmiş óükemÀ òayli zaómet çeküp muèÀlecesinde èÀciz 7- úalmışlar áíóóate gücile gelmiş pes meémýn òalife görmüş kim bu kendü üzerindeki cıraóat muèÀleceyle 8- iãlÀóa gelmiş mecmue ùabiblerini ve cerraólarını úiàirtmiş eyitmiş sizden dilerin kim böyle cemè9- olmişiken her cerÀóatuñ muèÀlecesin cemè idüp yazasız bizden áoñra gelenlere fÀyide 10- ola bizi ve sizi duèÀdan

unutmayalar dimiş pes ol meclisde reyis-i cerrâdîn şeyò-i ecel Ebu Üâhir 11-ibn-i Maómÿd bin Gaznevi óÀøır idi eyitdiler yÀ òalife èilm-i ùıbb deryÀdur ammÀ üstÀdlar Àdemüñ 12-maraøları teşriólerinde èÀciz ve úÂâır úaldılar ve bu èilmüñ intihÀsına yetişmediler velikin her maraøa 13- tecrîbe olunmuş ve muèÀleceleri cemè idüp bir nüsòa úılmaúlıàa yarar kim her şaòsa ne dürlü maraø 2a1-ve zaómet vÀúie olursa ol nüsòa ile èamel ideler ümiddür ki óaú teèÀLÀ müsebbibü'1-esbÀbdur 2-kendünüñ èinÀyet-i şifÀsını òazinesindendür dermÀnlar rÿzi úıla pes ol cemè olan3- óükemÀ ve cerraólar òalifenüñ sözünü úabul úıllup bu kitÀbı düzdiler adını hülÀâa diyü ad virdiler” (T. Muhtasar, B. Haraççı 1149/1)

Bu eserler, tıp tarihi açısından büyük önem taşımaktadır. Tıp tarihi sahasında çalışanlar için bu yazmalar, değişik yönlerden ele alınan eserler arasındadır.

“Geçmişin tıp metinleri günümüz araştırmalarına öneriler getirebilecek bir bilgi kaynağıdır. Bu yaklaşım, eski tedavi yöntemlerini çağdaş tıbbi bir alternatif gibi göstermekten farklı bir yönelimdir. Eski tıp felsefelerine bu farklı ve kapsamlı bakış açısı, eski tıp metinlerini daha tarafsız değerlendirmemizi ve araştırmacıların eski bilgilerden yararlanmasını sağlar” (Sarı, 1998; s.11) Bu alanda çalışanlar eski tıp yazmalarıyla ilgili çalışmaların gerekliliğini ve yetersizliğini de zaman zaman belirtmektedirler. *“Türk tıp tarihi açısından bugüne kadar yapılan çalışmaların yetersizliği ortadadır. En eski tıp eserlerinden bugüne gelindiğinde ülkemizde tıp biliminin geçirdiği evreler, doğu ve batı tıbbından neler alındığı, bunlara hekimlerimiz tarafından neler eklendiği, tarihsel tıp bilimi ile halk hekimliği arasındaki ilişkiler henüz bilinmeyen konulardır ve bunlar üzerinde ilgi ve ciddiyetle çalışacak tıp tarihçilerini beklemektedir”*(Süveren K., Uzel İ. 1988, s.127)

Çoğunlukla halka hitab ettiği için günlük ve son derece canlı bir dil kullanan eserler; dönemin söz varlığını ortaya koyduğu, Arapça ve Farsça terimlerin Türkçe karşılıklarını yansıtabildiği, organ adları, hastalık adları, bitki adlarını yansıttığı için Türk dili tarihi açısından da son derece önemlidir. Ayrıca bu metinler; ses bilgisi, şekil bilgisi, cümle bilgisi alanlarında da zengin malzeme içermektedirler.

Tıp yazmalarıyla ilgili olarak yapılan çalışmalarda Anadolu’da yazılmış en eski tıp yazması Müfredât-ı İbn-i Baytar Tercümesi olarak gösterilmektedir. (Önler, 1990; s.1, Yelten, 1993; s.7)

Yazılış tarihi kesin olarak bilinen ilk Türkçe telif kitap ise İshak bin Murad tarafından yazılmış, Edviye-i Müfrede adlı eserdir. (Canpolat, 1973; s.1)

Daha sonra gelen tıp yazmaları tarih belirleme konusundaki sıkıntılara bağlı olarak tahmini bir sıralamaya tabi tutulmuştur.¹

En eski tıp yazmalarını kronolojik bir sırayla veren Süveren ve Uzel'in (Süveren K., Uzel İ. 1988; s.128) çalışmasında toplam 28 tıp yazması verilmiş, Kemâliye 16. sırada gösterilmiştir.

Tıp yazmaları arasında yer tutan Kemâliyye'nin yazılış amacı Bursa Haraççı Ktp 1149/6'da şu şekilde açıklanmıştır: " *bilgil kim iy èaziz bu úadar fÀyideleri bir yire cemè idüp bir kitÀb itdügümüze 4- sebep oldur kim óabibü'lèÀrifin seyyidü'l-iövÀni'l vefÀ menbaèü'ã-ãidú ve'ã-ãefÀ Bursa'da türbedÀr 5- Şeyò KemÀle'd-din óaøretlerine müLÀúÀt olundı müBÀrek cisimlerine èÀrío olanlardan 6- baèøı maraøları öikr itdiler biz daòı bir úaç èilÀç öikr itdük ôâúırdı durmaz diyü bir úaç 7- kÀáıda yazduú muóabbetleri şevúile bunca devÀlar şifÀlar àarÀyib-i leùÀyif cemè itdük 8- tÀ kim müBÀrek mizÀclarına èaòim menfaèat óÀãıl ola bizi óayr duèÀdan unutmaya ve añmaàa 9- sebep ola bu kitÀba KemÀliyye diyü ad virdüm ki şerif adlarına mensýb olup müşerref 10- ola"*²

Kemâliyye'nin birkaç nüshası mevcuttur. M. Yelten, çalışmasında eserin üç nüshasının tespit edildiğini, bu üç nüshanın da Süleymâniye Ktp.de olduğunu belirtmiştir. Buna göre Süleymâniye Ktp.de mevcut nüshalar şunlardır:

¹ Bu yazmaların kronolojik sırası çalışmadan çalışmaya farklılık gösterebilmektedir. Örneğin Kenan Süveren, İlder Uzel, "İlk Türkçe Tıp Yazmalarına Genel Bir Bakış", The New History of Medicine Studies 2 İst. 1988'de verilen sıra ile Muhammed Yelten, *Şirvanlı Mahmud Kemâliye, Giriş-İnceleme- Cümle Bilgisi-Metin-Sözlük*, İst. Üniv. Yay. İst. 1993'de verilen sıra aynı değildir ki bu o dönemde yazılan eserlerde tarih belirtme geleneği olmadığından doğal bir durum olarak kabul edilmelidir. Kaldı ki sıralama yapan araştırmacılar bu konuyu vurgulamaktadırlar.

² Kitabın yazılış amacı M. Yelten ve Süveren-Uzel çalışmasında da belirtilmiştir. Ancak yukarıdaki yazılış sebebini aktaran bölüm, Bursa Haraççı 1149/6'daki yazmadan aktarılmıştır.

1- Süleymâniye Ktp. Lâleli 1646: 26 yaprak, 13 satır, ölçüleri (145x98, 115x60) mm.dir. Sırtı ve etrafı kahverengi deri, üzeri hatip ebrusu, miklepli, şirazelidir. Yazı yer yer harekeli nesih kırmasıdır.

2- Süleymâniye Ktp. Bağdatlı Vehbi Efendi 1465: Cildin 40-65 yaprakları arasında yer alır. Her sahifede 15 satır olan kitabın ölçüleri (148x105, 120x70) mm.dir. Cildin sırtı ve kenarları deri, üzeri ebru şirazelidir. Harekeli talik yazı ile yazılmıştır.

3- Süleymâniye Ktp. Şehid Ali Paşa 20 740: Cildin 92-115 yaprakları arasında yer alır. Her sahifede 13 satır olan kitabın ölçüleri (203x145, 142x93)mm.dir. Harekesiz talik ile yazılmıştır. (Yelten, 1993; s.15-16)

Süveren-Uzel tarafından yapılmış çalışmada ise eserin nüshaları:

1- Süleymâniye Ktp.1646/1

2- Bursa Haraççı 1149/6

3- İstanbul Üniv. Tıp Fak. Tıp Tarihi ve Deontoloji Kürsüsü Ktp.12 (Süveren K., Uzel İ. 1988; s.136) biçiminde verilmiştir.

Tıp tarihi ve dil tarihi çalışmaları için değerli birer kaynak durumunda bulunan tıp yazmalarının her birinin ortaya çıkarılması gerekmektedir. Her eser bu açıdan büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle biz bu yazıda daha daha önce Süleymaniye Ktp. nüshaları üzerinde çalışılmış olan **Kemâliyye** adlı eserin Bursa Haraççı Ktp. 1149/6 numarada kayıtlı, Yunus Dizdar tarafından kaleme alınmış nüshasını ortaya koymayı amaçladık.

Bu nüsha, içinde 6 ayrı tıp yazmasının bulunduğu bir cildin içinde son sırada yer alan 14 varaklık bir yazmadır. Nüsha Yunus Dizdar tarafından kaleme alınmıştır. Eserin sonunda müstensihin Trabzon kalesi dizdarı olduğu belirtilmektedir. Harekeli nesih yazı kullanılan nüshanın her sayfasında 17 satır bulunmaktadır. Eserin kuruluşu açısından Süleymaniye Ktp.deki nüshalarla paralellik göstermekle beraber kelime ve cümle düzeyinde nüsha farklılıkları görülmektedir.

Kemâliyye'nin Haraççı nüshası da 11 bölümde düzenlenmiş bir eserdir.

1- el bÂb-ı evvel başa müteèalliú olan maraølaruñ èilÀcların beyÀn idelüm

2- el bÂbü'â-âÀni ikinci bÂb göz maraøları devÀların ve sebeblerin beyÀn idelüm

3- el bÂbü'â-âÀliâ aàıza müteèalliú olan maraølaruñ devÀların beyÀn idelüm

4- el bÂbü'r-rabiè diðlere müteèalliú olan maraølaruñ devÀların beyÀn idelüm

- 5- el bÀbü'l-òÀmis bile müteèalliú olan maraølaruñ devÀlariñ beyÀn idelüm
- 6- selesü'l-bevl olan nelerüñ sebep maraølariñ ve devÀlariñ beyÀn idelüm
- 7- el bÀbü's-sÀdis cimÀè itmege iştihÀ ve úuvvet viren edviyeleri beyÀn ider
- 8- el bÀbü's-sÀbiè maúèad gicişdügi sebeblerin ve devÀlariñ beyÀn ider
- 9- el bÀbü'â-âÀmin şerbetler terkib itmegi ve öââiyyetleri beyÀn ider
- 10- bÀbü't-tÀsiè maècunlar müretteb menfaèatler ve terkib itmegi beyÀn ider
- 11-el bÀbü'l-èaşer eùibbÀlariñ vaâiyyetlerin ve vaúyye ve riúıldan murÀd neydügin beyÀn ider

Süleymaniye nüshalarından farklı olarak Haraççı 1149'a müstensih Yunus Dizdar tarafından onbirinci bâbdan sonra mide zayıflığı, bağırsak hastalıkları, hazım rahatsızları ve bunun gibi bazı hastalıklara devâ olabilecek terkibler eklenmiş, nüsha bu terkiblerle bitirilmiştir.

Anadolu'da yazılmış Türkçe tıp yazmalarında genel olarak tarih belirtme geleneği görülmemektedir. (Yelten, 1993; s. 7) Bu nedenle tıpla ilgili eserlerin hangi yıla ait olduğunu belirleme konusunda güçlükler doğmaktadır. Çeşitli mukayeselerle ortaya konan tarihlerin yanında aynı eser için farklı tarihlerin öne sürüldüğü de görülmektedir. (Yadigar-ı İbn-i Şerif, s.21-23)³

Kemâliyye üzerine yapılmış çalışmalar ve hazırlanmış yazılarda eserin tarihiyle ilgili herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Süleymâniye nüshaları üzerinde yapılan çalışmada eser, Şirvanlı Mahmut'a ait olarak gösterilmektedir.⁴ Şirvanlı Mahmut'un Sultan İkinci Murad devrinde yetişmiş olması, eserin yazılış tarihiyle ilgili bir bilgi bulunmamasına rağmen eserin 15. yy.da yazıldığını göstermektedir. (Yelten, 1998; s.9)⁵

³ Tabîb İbn-i Şerîf Yadigâr, 15. yy. Türkçe Tıp kitabı, Yâdigâr-ı İbn-i Şerîf, Yerküre Yay. İst. 2003, s.21-23'te eserin yazılış tarihiyle ilgili farklı görüşler belirtilerek bir sonuca ulaşılmaya çalışılmıştır.

⁴ M. Yelten, çalışmasını bu isimle hazırlamıştır. Ancak, Süveren-Uzel çalışmasında eserin Şirvanlı Mahmut'a ait olduğu şüpheli olarak belirtilmiştir.

⁵ Şirvanlı Mahmud hakkında bilgi için bkz. Muhammed Yelten, Şirvanlı Mahmud Tarih-i İbn-i Kesîr Tercümesi TDK Yay, Ankara 1998, s. 9. Bu eserde Şirvanlı Mahmud'un diğer eserleri arasında Kemâliyye adı geçmemektedir.

Kemâliyye'nin yazılış amacı ve sebebi göz önüne alındığında tercüme bir eser değil, çeşitli reçetelerin toplandığı yarı telif bir eser olduğu söylenebilir. Eser hazırlanırken daha önce yazılmış olan tıp yazmalarından yararlanılmıştır. Bu eserler yazmanın çeşitli yerlerinde eser veya yazar adı verilerek ya da belirsiz bir şekilde dile getirilmiştir. Bu eserlere gönderme yapmanın asıl nedeni bize göre söylenen reçetelerin doğruluğunu pekiştirmek, okuyucuyu ilacın etkili olduğuna inandırabilmektir.

150a

"dürlü baş aârisına bir mücerreb âarib èilâç kim bir şeyöñ kitÂbında 7- buldum kendü òattıla ben tecribe idenden yazdum dimiş"

"duèÀc1 daò1 èarabî kitÂblardan buldum çúar14- dum tecribe itdüm àÀyetde şifÀ buldum"

151a

"baèø1 ôikmet kitÂbında dimişler kim bir saèat àuããalanmaú bir yıllıú úuvvet giderür"

151b

èÀlim-i ùıbb óuuduàumuz üstÂdlarımız úanlu göz aârisına terkib itdi bir 12- gicenüñ içinde óalÀã itdi" cümlelerinde olduğu gibi yararlanılan kaynakların ismi çoğu kez söylenmeden anılmıştır.

Bunun yanında yer yer daha önce eser yazmış kişilerin ve eserlerinin adı dile getirilmiştir.

150b" Akşemseddin bu èilÀc1 gördiler úatı raàbet itdiler şifÀ adlu kitÂbuñ arúasına 8- yazdılar"

152b9" Muciz kitÂbında eydür"

153b.9 "muãannif Hacı Paşa bir yaà gibi terkib ôikr itmiş duhn-ı mübÀrek 10- diyü ad virmiş"

11 bölüm halinde hazırlanan Kemâliyye'de her bölüm için hastalıklar sınıflandırılmıştır. Buna göre hastalıklar baş hastalıkları, göz hastalıkları, ağız hastalıkları, diş hastalıkları, bel hastalıkları biçiminde genel başlıklar halinde verilmiş, selesü'l-bevl, maúead gicişmesi gibi hastalıklar da iki bö-lümde ayrıca ele alınmıştır. Bir bölümde de cinsel isteksizlik ve kuvvetsizlik için reçeteler yazılmıştır. Genel olarak bakıldığında hastalık adları eserde çoğunlukla Türkçe ifadelerle yerini bulmuştur. Eserde geçen hastalık adları şunlardır:

ãafra àalebesi
aàız úóúusı
àuããalanmaú
baàarsuúlar yillenmek
balàam artması (başda)
balàam çoàalmaú
baş aàrısı (ãovuúdan)
baş aàrısı (sıcaktan
olan)
baş çekzinmek
baş degzinmesi
beden süst olmaú
behâú
beñiz ãararmaú
bevâãır
beyin ãovuúluàı
bil aàrısı (ãovuúdan)
bil ãovuúluàı
boàaz aàrısı
delü olmaú
dil aàırlıàı
dimaà ãovuúluàı
dimâà süst olmaú
dimaàa süstlük gelmek
dimââuñ iligi azalmaú
diş aàrısı (ãovuúdan,
ıssıdan)
diş çürümeç
diş etleri úanaàan
olmaú
diş yinmek
dişe úurt düşmek
fasid fikirler itmek
gevdede baş bert, çıban
çıúması
gice döşege işemek
göñül dönmeç
göz aàrısı
göz aúlıàı
göz bişmek
göz gicişmek
göz úabaàı úatılıàı
göz úabaàında òuşýnet

göz úabaàında úıl
bitmek
göz úaraàulıàı
göz úararmaú
göz yaşarmaú
gözde òarâret olmaú
gözde úızıl òarâret
gözde uyuz olmaú
göze aúlıú düşmek
göze úara ãu inmek
òarâret
òışlamaú
ısıtma
ishal
iştıha az olmaú
úarın yillenmek
úusmaú
úuvvetsüz olmaú
lüknet (Dil tutukluğu,
kekemelik)
maède øaèif olmaú
maúead gicimeç
melýl olmaú
nıúris (gut hastalığı)
öksürük
selesü'l-bevl (idrar
tutamama,
prostat)
sersâm olmaú
süst olmaú
toòme (peklik,
hazımsızlık)
úen úóuması
uçúú dutmaú
unutsaúlıú
vücýd arıúlamaú
yaramaz àussalar itmek
yürek büyümeç
yürek oynamaú
òâdü'l-cenbe
(zatúlcenb)
òeker süst olmaú

KEMALİYYE

149a

1- elóamdüli'l-làhi şükür ol úÀdir bi-zevÀle kim ten òastalıúlarına devÀlar yaradup bildürdi 2- àalavat ve teslimÀt ol ùabib üzerine olsun kim göñüller òastalıúlarına imÀn 3- ve tevóid birle muèÀlece itdi bilgil kim iy èaziz bu úadar fÀyideleri bir yire cemè idüp bir kitÀb itdügümüze 4- sebab oldur kim óabibü'lèÀrifin seyyidü'l-iövÀni'l vefÀ menbaèü'â-âidú ve'â-æefÀ Bursa'da türbedÀr 5- Şeyò KemÀle'd-din óaøretlerine mülÀúÀt olundı mübÀrek cisimlerine èÀrıø olanlardan 6- baèøı maraøları òikr itdiler biz daøı bir úaç èilÀç òikr itdük òâúırda durmaz diyü bir úaç 7- kÀàıda yazduú muóabbetleri şevúile bunca devÀlar şifÀlar àarÀyib-i leuÀyif cemè itdük 8- tÀ kim mübÀrek mizÀclarına èaòim menfaèat óÀãıl ola bizi òayr duèÀdan unutmaya ve añaàa 9- sebab ola bu kitÀba *KemÀliyye* diyü ad virdüm ki şerif adlarına mensýb olup müşerref 10- ola ve daøı bu kitÀb on bir bÀb üzerine tertib olundı bi izni'l-làhi teèÀlÀ el bÀb-ı evvel 11- başa müteèalliú olan maraølaruñ èilÀcların beyÀn idelüm el bÀbü'â-âÀni ikinci 12- bÀb göz maraøları devÀların ve sebeblerin beyÀn idelüm el bÀbü'â-âÀliâ aàıza müteèalliú 13- olan maraølaruñ devÀların beyÀn idelüm el bÀbü'r-rabiè dişlere müteèalliú olan maraølaruñ 14- devÀların beyÀn idelüm el bÀbü'l-òÀmis bile müteèalliú olan maraølaruñ devÀların 15- beyÀn idelüm selesü'l-bevl olan neleruñ sebab maraøların ve devÀların beyÀn idelüm

149b

1-el bÀbü's-sÀdis cimÀè itmege iştihÀ ve úuvvet viren edviyeleri beyÀn ider el bÀbü's-sÀbiè 2-maúèad gicişdügi sebeblerin ve devÀların beyÀn ider el bÀbü'â-âÀmin şerbetler terkib itmegi ve òââiyyetleri 3- beyÀn ider el bÀbü't-tÀsiè maècunlar müretteb menfaèatler ve terkib itmegi beyÀn ider el bÀbü'l-èaşer 4-euıbbÀlaruñ

vaâiyyetlerin ve vaúıyye ve rıúıldan murâd neydügin beyân ider el bÂbü'l-ıoda eâşere 5- başa müteâallıú olan maraølaruñ eilâcların beyân ider eger ôaşòası úabı ile ve acıyla dögseler 6- alın üzerine ursalar ıssıdan olan baş aarısın gidere eger eâúırúaróâyı çeyneseler balâam 7-indüre dili tiz ide lüknetin gidere eger zift ile ve saúızla çeyneseler başdan çou balâamı 8-indüre geñzi ve dimââı arıda şifâ kitâbında eydür bir kişinuñ başında balâamı çou olsa 9- buyanı úaynadalar úoyılınca daði indüre iki dirhem şeker iki dirhem büber şekeri yumşau döge buyanı 10- balile yoâura noðuddan kiçirek óablar eyleye aázınuñ boâaza yaúın yirinde duta 11- dimâadan geñizden úoyulmaya şol balâamları indüre baş òiffet bula ve göz nýrlu ola ve beñiz 12-gökçek ola şifâ kitâbında eydür bir kişinuñ başı tendürüst olsun dirse hemân uyúudan 13- uyanduâı gibi úaâırsun tükürsün sümkürsün ammâ çalúoyun eñsesi üzerine yatmasun 14- kim burnındaâı ve geñiz daði balâamı küllisi varur beyniye dökilür daði baş aarır olur eâúluñ 15- idrâki süst olur gözlerinin nýrı øaeif olur vaút olur uçuú dutmaú ve delú olmaú ve sersâm 16- olmaú dâyim başı aarımaú ve yaramaz auââalar ve fâsid fikirler itmek maraøları olur óattâ şifâ kitâbında 17- gördüm çalúoyun yatup görülen düşe ietibâr itmeyeler zirâ eâúla óayâlât-ı fâside úarışur

150a

1-gördügi aêâââ-ı aólâm olur eger çalúoyun yaturlarsa sünnet yirine gelsün diyü çou 2- yatmayalar tiz yanın döneler eger âıâıruñ içi yaâın şeker ile döge başa urşa eyü ola ya bâbuneci 3- yaşiken çölmekte az âuyıla biraz úaynatsalar äovuúdan zaómetlü olmuş başına ursalar aarısın 4- gidere tekrâr tecrîbe itdük giderdi Allahuñ faølı ile gelincük çiçeginuñ dibin her kim çeynese 5- başında nezlesi varısa gide çeke indüre ve hem burnına âuyın úamzursalar burundaâı 6- eilletleri çeke indüre her bir dürlü baş aarısına bir mücerreb âarib eilâç kim bir şeyöüñ kitâbında 7- buldum kendü òattıla ben tecrîbe idenden yazdum dimiş úuru

156

kelb başınıñ yuúaru çeñesin 8- úafasıla ala oda
yaúa óattÀ kül ola revÀú çıñ balıla yoàura başını
yülide yaúu eyleyüp ura 9- bir gün gice gidermeye
andan gidere baş aàrısından óalÀã bula inşaèallahu
teeÀlÀ mãır bilâdında 10- sulûÀnü'l-meşÀyið Medyen
maàribi dÀyim óalvete úoduàı dervişlere dirdi kim
úaçan başuñuz aàrısa 11- dimÀauñuza süstlük gelse
óammÀma varuñ iki ayaàuñuz úurna içinde ıssı áuya
yaturuñ daòı áu içinde 12- ovuñ daòı úopuúlaruñ
yuúarusın aşıaásın başdaàı zahmet aşıaásına iner
dökilür taólil 13-olur giderür dirleridi böyle
vaâiyyet ideridi duèÀcı daòı èarabî kitÀblardan
buldum çıúar14- dum tecrîbe itdüm àÀyetde şifÀ
buldum eger bÀdÀmı dögseler sirkeyile gül yaàıla
başa yaúu itseler 15- baş aàrusın gidere merâeme
yapraàın alın üzerine ursalar baş aàrısın gidere
ayıt 16- yapraàın döğüp baş aàrısına yaúu eyleseler
ãovuúdan olan baş aàrısın gidere úaraóiaÀr 17- da
yigen èimÀda didüm ki üstÀd baş aàrısın ve dimÀa
ãovuúluàıçün bir èilÀc yazuñ kim

150b

1-èilÀc andan úuvvetlü èilÀc olmaya yazdılar
bir èilÀc terkibi budur kim zencefil iki dirhem
úaranfil 2-iki dirhem egir dört dirhem mevizec kim
aña úaà üzümü dirler üç dirhem dar-ı fülful üç 3-
dirhem her birini ayru ayru döğeler àÀyet yumuşau
ola elekden geçüreler daòı mecmuèısın bir yire 4-
cemè idüp óammÀm içinde başını eyü tırÀş idüp
üzerine ekeler bir saèat áabr ideler 5- kim başı
úızdurur beynindeki ãovuúluàı balàamı óall eyler
giderür bir kişinüñ başı dimÀaı 6- ãovuúdan óarÀb
olmışıdı bu èilÀcı itdi fÀyide ôÀhir oldı tizcek
ammÀ birinde olmasa 7-tekrÀr itmek gerek
Akşemseddin bu èilÀcı gördiler úatı raàbet itdiler
şifÀ adlu kitÀbuñ arúasına 8- yazdılar **faâl-ı evvel**
yemekleri beyÀn idelüm kim anı yiseler dimÀğa øarÀr
ider 9- baş aàrısın getürür àÀyete'l-münÀ kitÀbında
eydür balıú ve bıldırcın úuşı súdler ve yoàurdlar
10- ve óadden geçe cerb yimekler ve kerevüs ve
sirke bunları çoú yimek dimÀaa øarÀr virür ve balı
çoú 11- yimek başı aàrıdur fınduí Ààuz òurma úoz

buy tere biber zeytÿn zaèferÀn kesdene 12- kerefÿs kendene bunları çoú yimek başı aarıdur Şeker ile bådâm için yimek dimÀaa àÀyet 13- úuvvet virür baş aarısın giderür nice tecrîbe itdük úıbb-1 nebevî kitÀbında eydür dört nesne 14- fehme ve zihne øarÀr ider dÀyim ekşiler yimek yimiŐleri çoú yimek eñse úzerine çoú yatmaú àuããalanmaú 15- melÿl olmaú yine úıbb-1 nebevî kitÀbında eydür dört nesne tene òastalıú getürür evvel 16- çoú söylemek kim dimÀauñ iligin azaldur øaèif ider ademi tiz úocaldur ikinci çoú uyumaúdur kim beñzi ãarardur 17- gözleri biŐürür balàamı çoàaldur bedeni süst ider ãayru gibi ider üçüncü çoú yimekdür

151a

1-bedeni øaèif ve göñli gözi nÿrsuz ider baàarsuúları úarnı yillendürür düŐvÀr maraølar getürür 2- dördüncü çoú cimÀè itmekdür bedeni øaèif ve dimÀai süst ider ve úuvvetsüz ve nÿrsuz 3- ider baèøı óikmet kitÀbında dimişler kim bir saèat àuããalanmaú bir yillıú úuvvet giderür **el bÀbü'â-âÀni** göz maraøların ve devÀların bildürür òardalı balıla ãuyıla úarıŐdırup 5- dürtmeler úaraàulıàın gidere ve úabaàın úatılıàın gidere eger úarlaàuç beynisin alsalar 6- balıla göze çekmeler göze ãu inmekden ãaúlaya ve hem gözde olan úalıñlıàı gidere 7- ve hem tersinüñ aainı gözine aú düŐen kişi gözine çekse aain gidere mücerrebdür ve hem 8- göze çekmeler àÀyet görür ola eger Őeb-kÿr daòı olursa yaŐarmasın daòı gidere eger ayunuñ 9- úanın göze çekmeler úapaúda úıl bitürmeye ve hem bir úamlam ödinden göze çekmeler yaŐarduàın 10- gidere eger cülnÀruñ üç küçücük dÀnecügin bir kişi yutsa ol kiŐiye ol yıl içinde 11- göz aarısı vÀúieè olmaya eger úatlu ekşi nÀruñ ãuyın birbirine úatup biŐürmeler tÀ úoyulunca 12- andan göze çekmeler gözün gücidügin gidere ve daòı óarÀretin ve uyuzın gidere ve daòı úuvvetin 13- ziyÀde eyleye Şekeri göze çekmeler gözün úarañulıàın gidere eger yılan úavin zeyt yaàına baturup 14- güneşe aãaúosa daòı zeyt yaàından göze çekmeler úara ãu inmekden emîn ola ve hem gözde 15- düŐen aúlıàı gidere eger

sumaúı bala úatup áuyıla yaúu itseler gözün úabaàına ursalar kabaúdaàı òuşşneti gidere ve hem gül áuyıla bişürseler çekseler göz aàrısına nÀfiè ola 17- ve hem evvelinde úan àalebesinden gözde olan úızıl óarÀreti gidere ve hem elli dirhem áu içinde

151b

1-úaynatsalar úuvveti áuya çıúsa ol áuya bir pÀre panbuú baturup şol göz ki uyuz olmışdur 2- úızmışdur úabaú üstine ursalar fÀyidesi ôÀhir ola mücerrebdür gelincik çiçegin dögseler áuyın göze çekseler aúlıàın gidere eger áumaàı içseler göz aàrısın gidere ve hem gül áuyıla 4- ezseler göze úamuzsalar gözdeki aúlıàı gidere ve úabaúdaúı úalıñlıàı gidere eger úurduñ 5- ödin göze çekseler nýrın artura ve hem úurduñ gözün göyündürüp yumuşaú döğüp göze 6- çekseler yaèni dürtseler gündüz nice görürse gice daòı eyle göre eger yeşil úurbaàanuñ úanın 7- alsalar úıl biten göze tamzursalar ayruú úıl bitmeye keklik ödin súdile úaynatsalar 8- áaà göze çekseler gündüz nice görürse gice de eyle göre keçi veyÀ teke ödin súdile úurıdup 9- döğüp göze çekseler hergiz aàrımaya ve òımÀr-ı vaòşı ki aña úolan dirler her kişi kim aña naòar 10- itse yaèni gözlerine òaãıyyeti budur kim göze úara áu inmekden emın eyleye dÀyim áıóóatde 11- ola bir kez didüm èÀlim-i úıbb óuuduàumuz üstÀdlarımız úanlı göz aàrısına terkib itdi bir 12- gicenüñ içinde óalÀà itdi Úırım memleketi içinde èAkeşi dirleridi gözszü oldum 13-diyü aàlarıdı irtesi sapasaà oldı andan áoñra daòı tecrìbe itdüm menfaèatler buldum 14- terkib budur kim eyü úızıl noòudı alalar üç dirhem azacuú úavuralar andan áoñra döğeler un 15- eyleyeler üç dirhem üzerlik toòmın alalar azacuú döğeler un eyleyeler óarırden geçüreler 16- daòı ikisini bir yire úarışdurular gül áuyıla balçıú olacaú úadar yoàuralar iki pÀre panbuúa 17- dürteler gözün úabaàı üzerine yapışdurular bez ile üstinden baàlayalar gice üzerine

152a

1-yatalar āabĀó namazı vaútında gidereler bir kezde eyü olmazsa tekrĀr ideler mücerrebdür 2- **el bĀbü'ā-āĀni** üçünci aàıza müteèalliú olan maraøları devĀların beyĀn ider ùoraú otı toòmı ve mĀöý 3- her birinden berĀber olsun ayru ayru dögeler andan āumaú içinde úaynatsun daòı indürsün 4- bu āudan úarşu aázında dutsun veyĀòud āumaú āuyıla úaynatmadın şöyle aàıza eksün 5- tekrĀr mücerrebdür şifĀ kitĀbında eydür her kim dilese aázınuñ nefesi úóúusı reyóĀsı òýb ola 6- gökçek úóúa yaş mersin yapraın alsun úızıl şidye üzümüñ çekirdegin çıúarsun 7- daòı ikisini bile havanda úarişdursun daòı dögsün tamĀm uşadup óall olinca daòı çıúar 8- sun noòuddan büyük óablar itsün úarşu ikisin yatacaú vaútın ve iki āabĀó yutsun 9- tĀ ki çıúan nefesüñ úóúusı òýb ve úayyib ola yine şifĀ kitĀbında eydür turb 10- ve āarmusaú ve āoāan yise úóúusı aázında belürmesün dise úuru kişnic çeynesün 11- kim yaramaz úóúusını menè ider eyü úóúu getirür şifĀ kitĀbında eydür eger dilerseñ kim tenüñ dĀyim gül 12- gibi úóúa úızıl gül yapraın alsun havanda dögüp un eylesün daòı óammĀmdan çıúduai vaútın 13- bedende der variken boynına ve gögsine ve úoltuú úıllarına dürtsün kim bedeni gül gibi úóúa meger kim 14- bir daòı āuyıla yuna andan gide girü eyleye ve bir dürlü daòı budur kim èabiri veyĀ èanberi gül āuyı 15- birle yoàursun bedenine dürtsün mĀdem ki yunmaya bedeninden èanber ve èabir rĀyióası hergiz 16- gitmeye feriştehler anı bulur ruóĀniyyeti úuvvetlü ola ve úalbi pĀk ola **el bĀbü'r-rĀbiè** 17- dişlere müteèalliú olan maraølarıñ devĀların bildürür şifĀ kitĀbında eydür evvel zemĀnda

152b

1-geçen ulu ùabibler ittifĀú itdiler diş āovuúdan olsun ve ıssıdan olsun āarp sirkeyile yumşau 2- úuzı úarişdurup tekrĀr aázında dutup yine döküp bu resme èilĀç itmekden3-óayırlu èilĀç yoúdur dimişler DuèĀcı bunu kendü nefsumde tecribe itdüm àĀyetde mübĀrek 4- oldu şifĀ buldum eger diş aarısı āovuúdan olsa buàaday kepegiyle úuzı tavada úavuralar 5- iki ùoluñlarına ve başına ısıcaúla

āaralar tekrār bu resme ideler şifā ola eger diřlere ūurt dūsse 6- ol āāyetde incecūk olur gūçile gūrinūr anı diřden çıúarmaú ēilācı budur kim yāk 7- toòmıla mumı yoāuralar daòı bir fetil dūzeler bir çanaāa āu ūoyalar ūzerine egileler kim ve aāzın açalar dūtūni diřūñ ūoruúlarına gire ūurtları diř dibinden oynadur çıúara 9- āuya dūke ēayān gūresin bu meřhūrdur tecrĭbe olunmıřdur Muciz kitābında eydūr bir kiři 10- dilerse ki yūz yigirmi yıl yařaya diřleri yirlū yirinde āā selāmet ūura her ayda ūç nevbet 11- aāzına balıla sirke alsun ūutsun eger diřleri etleri ūanaāan olsa yāòud yinse çūrūse 12- devāsı budur kim aāzına ıssı āu ala bir ūaç kez biraz ūuta yine dūke andan āoñra barmaāıla13- diři etlerin ūatı ūatı sūre ūanın çıúara dūke andan bir ūuz iki řab ala yumřaú dūge balıla 14- ūarıřdura ūoyu balçıú ideler aāızda duta kimin diřleri etlerine sūre tekrār bu resme 15- ide āıóat bula inřaēa'l-lahu teeālā **el bābūl-ōāmiā** bil maraølarınıñ devāların beyān 16- ider āovuúdan olan bil aārısınıñ niřānı az giyecek ile yūriyicek ūuřaúsuz yūriyicek gice açuú ūalıcaú āovuú āu içicek ve ekřiler ve āovuú yimiřler yiyecek aārısı ziyāde ola tizcek

153a

1-belūre zira maraøunñ sebebi āovuú nesneden olmıřıdı her āovuú nesne anı ziyāde ider belūrdūr 2- bilgil kim iy dost erlik āuyı kim oālan andan óalú olur kūllisi bilden gelūr nitekim óaú teeālā 3- celle ve ēalā ūurān içinde buyurur kim **ōalaúu'l-insān min maēin dāfiúın teòrucu min beyne'l-āulb ve'l-terāb** bil daòı sūñūklerden ve ūamarlardan maòlyú ve mūrekkebdūr bili āovuú alsa ol 5- āovuāunñ teeāiri bilūñ sūñūklerine ve etlerine kūllisi bile olur bil aālā yaradulduāı mizāc6-dan kim ol óarāreti dutup ter çıúarur āıvudur pes çūnki bil ēasl-ı mizācı mūteāāyyir olur øaēif olur cimāēa iřtihāsı az olur 8- ve az vākiē olur āovuúluú olıcaú bilūñ aleti ve iki būgrek ve ūavuú kūllisi bilden gelūr bile ulařıú9-dur bil øaēif olıcaú kūllisi bile øaēif olur tiz tiz bevl itdūgi ve āleti sūst olduāı ve ūıvāma az geldūgi ve cimāē

leõõeti az olduài bilde ãovuú olduàindandur bu maraølar äafra 11- ve óarÀret àalebesinden daòı olur MevlÀnÀ Akøemseddin úatında bir kiøi eydür falan kiøinüñ 12- bunca oàlanları vardur øeyò eydür ol kiøinüñ bili muókem imiø pes bilgil iy dost 13- èaúl issileri èazizler buyurmiølardur kim bedene zaómet giricek baúman girür çúumalu 14- olursa dirhem dirhem çúuar tedric ile ãovuúdan olan maraølara ıssı nesnelere èilÀç olunur 15- bil ãovuúluàına èilÀç evvel ùaruyıla ùuz alalar úavuralar bir biz keseye úoyalar bilüñ aarıyan 16- yirine baàlayalar biraz äabr ideler andan ãoñra çalúoyun ùarunuñ üstine irteye dek 17- yatalar uyuyalar tekrÀr bu resme ideler úumral úuzı derisin alalar yúuaru ucını yaàrın küreklerinden

153b

1-aøaaarlacúudan gøñlegüñ ùaø yüzine dikeler tersin tenden yaña eyleyeler aøaaası vara oturaú 2- yirine ine üstinden úuøaú úuøanalar kim yil girmeye úarsu ùaruyıla yumøaú ùuzı úavuralar 3- didügümüzleyin ideler ıssıla äaralar ıssıya äabr ideler ekøiden ve ãovuú nesnelere 4- ve ãovuúdan ve ãovuú áudan ve ãovuú hevÀdan äaúnalar ıssıcaú dutalar àıdÀlardan úızdurur 5- nesnelere yiyeler çou zemÀn äaúlayalar tÀ ki èÀdet üzerine ide ammÀ úuzı derisini bildere gidermeye 7- maraø zÀyil oldukdan ãoñra tÀ behÀr olup hevÀ ıssı olunca ùura gidermeye ammÀ giderdügi 8- vaútın yirine bir nice günler panbuú bizin úat úat eyleyüp úoya andan bir nice günden ãoñra 9- anı gidere øifÀ kitÀbında eydür muãannif Hacı Paøa bir yaà gibi terkib öikr itmiø duhn-ı mübÀrek 10- diyü ad virmiø bil aarısına kim ãovuúdan ya yilden ola óÀılly bedende cemiè ne úadar ãovuúdan 11- ve yilden aarılılar ve yersizler varısa küllisine dermÀn ve øifÀdur erinçdür mücerrebdür ol yaà12- budur kim yigirmi dirhem baø eski äarumsaú ala yumøaú dögeler úabıla bile on dirhem daòı dögülmiøin büber ve iki rıúıl eski zeyt yaàı birle úaynadalar tÀ yarım rıúıl úalınca andan indürelere süzeler äÀfi yaà 14- úala yine od üzerine úoyalar daòı biø dirhem günlük biø dirhem ferfiyyñ

162

ikisi dağı dögülmüş 15- ola yaâuñ içine úoyalar úarışduralar avÀdan úarışa andan indüreler bir sırçalı úaba úoyalar 16- óÀcet vaútında ısıcáu ideler ve teni dağı od yanında ısıdup anuñla tekrÀr ideler şifÀ bula yine 17- şifÀ kitÀbında eydür bir yaà terkibin öikr ider eski bil aàrısına bir rıúıl zeyt yaàın alalar

154a

1-içine bir vaúıyye aâu aàacı yapraàın úoyalar úaynadalar óattÀ yapraâuñ úuvveti yaàa çıúa 2- andan indüreler bir içi sırçalı úaba úoyalar óÀcet vaútında ısıcáu ide od yanında arúayı 3- ve bili úızduralar bu öikir olan yaàıla ovalar āabÀó óammÀma varalar çıúaralar ıssı otlarıla bişmiş 5- noúudlu úoyun eti şorvÀsın yiyeler bili ısıcáu dutalar şifÀ bula Ak Şemşeddin óaøretleri 5-eydür bil aàrısına on dirhem úuz iki dirhem büber bu ikisini yumşáu dögeler óammÀma 6- varalar çoú āu dökündükden āoñra yüzün koyu yatup ol úuz ile büberi biline dürtsün 7- ovsun tekrÀr böyle itsün èÀúbet üzerine bol dutsun eksün bir zemÀn āu dökmesün 8- yatsun şifÀ bula bunu òalúa āaluvirüridi eger büberi üç dirhemitse dağı ziyÀde 9- olur iy dost yuúaru baş aàrısı bÀbında baş ve dimÀā āovuúluāiçün yigen eímaddan 10- bir terkib yazduāıdı kim bu bil aàrısına āÀyetde münÀsibdür āÀfil olmayasız büber ile úuz 11- ile dürtmek şifÀ ola inşaèallahu teèÀLÀ bir èilÀç dağı bilüñ kim ...gidermek için 12- bir yaāāı gibi kiremidi ocaāa bıraàup úızduralar çıúaralar yuúaru öikr itdügümüz yaàlardan bile 13- dürteler kiremidüñ üstine keçe döşeyüp keçe üstine panbuú bezin úoyalar üstine 14- çalúoyun yatalar āovuyunca yine úızduralar yatalar tekrÀr bu resme ideler şifÀ ola 15- eger tennÿr úızdurup üstine keçe döşeyüp dağı üstine panbuú bezin örtüp 16- çalúoyun gice yaturlarsa tekrÀr bu resme iderlerse āÀyetde şÀfi èilÀçdur óuāÿā ki 17- öikr itdügümüz yaàlardan dürteler dağı bu yuyalar bili aàrıyan kişi bu öikr itdügümüz èilÀçları itdügi vaútın

1-ıssı yimekler gerek irkek úoyun etile ve ıssı otlar noúudlu havıc úalyesi ıssı otıla kebÀb
 2- daòı eyüdürek ekşilerden áovuú yimişlerden áovuú hevÀlardan temÀm ãıóóat bulınca perhiz itmek gerek
 3- işitgil yÀ şeyò úaçan áovuúluú zaómeti olan bile bu òikr itdügümüz èilÀçları bunlardan 4-kim itseler bil muókem olur òÀtun kişi tiz yüklü olur zirÀ kim toòmı ããã ve Àleti úuvvetlü olur 5- cimÀè lezzetini temÀm bulur ve úavuàı úuvvetlü olur tiz tiz àu dökmeçden emin olur bedeni durmaúda 6- oturmaúda úavi olur ve yeynicek olur inşaèa'1-lahu teeÀla **el bÀbü' s-âÀdüs** selesü'1-bevl olmaú 7-ve tiz tiz àu dökmeç maraøolarınıñ ve devÀların beyÀn ider sebebi ekâer áovuúluúdan olur 8- èilÀçları budur kim áovuú vaútın ekşi ve úuzlu nesnelere ãaúnmak gerek süfyf 9- kim selesü'1-bevl giderür bellýü ve mürverâsın ve günlük ve topalaú ve estuoýd ve mür her birinden 10- onar dirhem alalar yumşau dögeler elekden geçüreler altmış dirhem yumşau dögülmüş şeker ile 11- bir dirhemden iki dirheme degin yiyeler maècun kim selesü'1-bevle ulu èilÀçdur bellýü ãarp 12- sirkeyile iâladalar andan dört dirhem günlük alalar ve mersin yimişi ve helilec ve kÀbilî ve emlec 13- her birinden üçer dirhem ve topalaú biş dirhem küllisini yumşau dögeler köpügi alınmış bal ile úarışdu 14-ralar óÀcet vaútında bir miâúal yiyeler bu maècunı yigen èîmaduñ kitÀbı arúasına yazılı buldum 15- ve daòı üç cevzi kebÀb itse gice yise yatsa àÀyet nÀfiè ola dimiş ve hem Mýciz şeròinde 16-eydür áarumsau yimeç bu nesneye àÀyetde eyüdürek nice zemÀn istièmÀl itmek gerek yine kitÀbında 17- eydür günlük topalaú her birinden berÀber alalar yumşau dögeler her áabÀó bir miâúal yiyeler

1-bir dürlü daòı çörek otı ile seðab toðumın berÀber dögeler bir dirhemden yiye bellýü maècunı terkib 2- Aú Şemseddin mücerrebÀtındandur çörek otı yigirmi dirhem zencebil beş dirhem kebÀbe üç dirhem 3- úaranfil iki dirhem dÀrçini iki dirhem dar-ı

fülfül üç dirhem àoàn toòmı beş dirhem zaéferÀn
4- iki dirhem topalaú beş dirhem havic toòmı beş
dirhem òoluncÀn üç dirhem masúaúı bir dirhem
úavrulmuş 5-buàday unı yigirmi dirhem bellÿü unı
altmış dirhem ceviz üç dirhem günlük bir dirhem
revÀú 6-bal altı yüz dirhem bellÿü döge eleye
úavura şöyle ki ne göyüne ne çig úala unı dağı 7-
rengi müteàayyir olunca úavura úalan edviyenüñ dağı
her birinden döge eleye andan darta balı úıvama 8-
getürüp ammÀ úıvamnı úatı eyleye tÀki maècun úatı
olmaya andan ocaúdan indürüp biraz bulaya 9-tÀki
óarÀreti gide edviyyenüñ úuvveti àınmaya andan
áoñra mecmuè edviyyeleri bal ile 10- úarışdurup
geregi gibi dağı bir sırçalı úabda saúlaya ve
mizÀcina istièmÀl ide işitgil iy dost 11- bu maècun
kim yazduú şerif ve meràyb mücerrebdür bundan àÀfil
olmayasız fÀyidesi bil aàrısına 12- ve baş
degzinmesine cimÀèa úuvvet virmege baàlu ve àanculu
kişiyeye ve yüregi oynayanlara ve selesü'l-bevl
olanlara Aú Şemseddin mücerrebÀtındadır ve hem
çÀşnisi öyb ve úatludur àeleäü'l-bevl olan 14-
kişinüñ yimekleri budur kim eti úavuralar kişnic
ile ve sarmusaú yimege müdÀvemet ideler 15- baèø
kitÀblarda eyitmiş sumaú aşına ıssı otlar úata yiye
àÀyetde eyüdür dimiş inşaèa'l-lahu teèÀlÀ 16-
yidinci bÀb cimÀèa iştiHà úuvvet viren nesneleri
beyÀn ider kim buçuú dirhem úaranfil 17- úızıl keçi
südi ile içe ve bunu hergün istièmÀl ide cimÀèa
àÀyetde úavi ola gey

155b

1-bu gey mücerrebdür bir mücerreb dağı budur
kim noòudı döge dağı un eyleye úoz yaàıla bal ile
úarışdura 2- maècun eyleye àabÀó acı ve gice
yatduàı vaútın yiye óekim eydür yaş balıàı àoànıla
yimek 3- dÀyim Àdet idinmek meniye arturur cimÀèa
úuvvet virür eger turb toòmın beş dirhem dögüp 4-
on dirhem şeker aútsa yise cimÀè vaútında süst
olmaya şifÀ kitÀbını tañif iden óekim 5- eydür
cimÀèa úuvvet virür àidàlar úoyun eti noòud ile ve
àoànıla ve erişte aş ırkek semüz 6- oàalaú eti ve
semüz tavuú eti ve piliçler ve serçeler ve herise
ve südlü birinc ve rufudÿn yumurda 7- ve kebÀb ve

bişmiş balıú ve süd ve üzüm ve òıyÀr ve úabaú ve şeftÀlü ve naènÀè ve noòud ve keşÿr ve mÀdemki kişi saàdur èÀdet üzerine òÀtunlarını rÀøı ider eyüdü çou cimÀè itmek külli 9- vücudın arıúladur úurıdur àuããa ve úayàu ve nÿrsuzluú ve kÀhellik ve baş çekzinmek ve göz 10- úararmaú ve maède øaèif olmaú iştihÀsı az olmaú maraøların getürür illÀ meger kim edviyyeler otlara otlar 11- istièmÀl ide ben bir úaç günler òÀtunlaruma erlik göstereyüm arzumu geçüreyüm daòı vaz geleysin diye menfaèatlüdur mücerrebdür bu kitÀbın Àòirinde şerbetler ve maècÿnlar òikr itsek gerekdür anda cimÀèa úuvvet virür şerbetleri òikr itsek gerek inşaèa'l-lahu teèÀlÀ **el bÀbü'ã-ãÀmin** maúèad 14- gicüdügin ve sebep neydügin ve devÀsı neydügin ve bevÀãır renci ve sebebi neydügin beyÀn 15- ider maúèad gicüdüginüñ sebebi ya tiz àarp göyünmiş àafradur yÀòud òilt-ı býraúı úuzlu azmış 16- balàamdur àafradan ise èalÀmeti budur kim úuru üzüm encir bal bekmez eóÀãıl úatlu nesnelere 17- yidügi günlerde gicisi artar ve daòı úatı dutsa úaşısa àaru àu çlúsa gerek biraz gicisi

156a

1-emin ola zirÀ anı giciñdüren o àaru àudur kim göyünmiş àafradur úaşımaàıla çlúar biraz emince olur 2-èilÀç budur kim mÀèü'd-demÀnin içe tÀ ki àafrayı göyünmiş òiltleri ishÀl ide çlúara eride 3-terkib budur kim úatlu enÀrı úaş úabların àoyup içindeki àaruca úabıla àlúalar yüz 4-dirhem àuyıla úaynadalar köpügin alalar dört dirhem àaru helile úabı dört dirhem úara helile 5- üç dirhem daòı nìmküft yaèni kes eyleyüd dögülmiş ola àu içinde lâlâdalar temÀm lâlânicáu yigirmi 6- beş dirhem şeker üzerine ya yigirmi dirhem terengübün üzerine süzeler içeler úanı göyündürüp 7- yaúar nesnelere iótirÀz ideler bala beñzer úuru üzüm úuru encir gibi ekşiler yiyeler nÀrdenk 8-aşı úoruú aşu gibi eger yürekden olursa iyÀric àuyın içeler úabibden beher óÀl maúèad gicişdügi 9- neden gerekise olsun küllisine nÀfièdür sirke dürtmek gül yaàın gicişen yirleri óacÀmat itmek 10- şişe çekmek bunlar eyüdü bir èilÀç daòı bir dirhem şÀb úaürÀn ile

úarıřduralar bir fetile bulaşduralar 11- řÀf ideler maúèada getüre bir öyb èilÀç daòı budur kim řeftÀlünüñ yaş yapraàın alalar 12- gölgede úurudalar andan havanda yap yap dögeler un eyleyeler üç āabÀó üçer dirhem maúèad 13- dögülmüş un olmuş sirkeye yaturılmış fetile bulaşduralar ve daòı götüre řifÀ ola bevÀāır yaramaz úoyu çürük 14- úoyu úandan olur kim buña sevdÀ dirler bevÀāır bu kişi sevdÀ arturur nesnelerden iótirÀz itmek gerek 15- āıāır eti úuru et mercimek ve kelem ve bÀdincÀn gibi sevdÀ çou olıcaú ishÀl itmek gerek úan çou 16- gidere úanı çou aldurmamaú gerek āovuú āuyıla úaóÀret itmemek gerek āancu eyler úahÀret 17- idicek ammÀ āunuñ yaşını panbuú bezle silmek gerek aarısı úatı olıcaú deve örgüci yaai yÀoud

156b

1-acı zerdÀlü çekirdegi ya muúl-ı azraú ile dürtmek gerek óařóař úabın ve óaúmi ve kendeneyi 2- úaynadup āuyıla istincÀ itmek gerek āuyı āovumadın tizcek yine bezle silmek gerek àıdālar 3-dan semüz úoyun eti ya úuzı veyÀ oālaú eti ya tavuú eti úoya úaynada andan süze āāfi yaai fetil 4- eyleye řÀf gibi götüre ve eger bevÀāır maúèaduñ úař yüzinde olsa düрте tekrÀr bu èilÀcı 5- àÀyetde medó itmişler óattÀ bunu idicek āayrı èilÀclara ihtiyÀc olmaz Allahuñ faòlı birle dimiş 6- bir āarib èilÀc daòı yazmış yaş kebere düvlegin ala āuyın çıúarup bevÀāıra düрте ova iki 7- üç kez bu resme ide zÀyil ola dÀyim óardal ile buòyr itmek bevÀāırını giderür bir èilÀç daòı 8- budur kim yılaun aāacıyla buòyr itse mücerrebdür úurıdur giderür bir èilÀç daòı bevÀāıra nÀāıra bir ulu úabib 9- kitÀbınuñ içinde buldum řeftÀlü çekirdeginüñ úabını çölmege úoyalar buòyr idüp úurular bu resme 10- meřàyl olup mülÀzamÀt ideler bevÀāıruñ sigilleri dökilüp gidince bir èilÀc daòı budur kim 11- bir dirhem kebere kökin dögeler bal ile úarıřduralar yiyeler nÀfiè ola bir èilÀc daòı budur kim üç 12- dirhem kendene toòmın bir saúıya úoyup üzerine köz dökeler maúèadı buòarına dutalar nÀfiè ola 13- bir èilÀç daòı budur kim devenüñ örgüci yaain zerdÀlü

çekirdeğini ve kendeyi beraber idüp döğeler 14-
úarışduralar maúeada dürteler àÀyetde menfaèatlüdü
şifÀ kitÀbında eydür kebere otınuñ òÀâiyyeti 15-
budur kim bevÀâırı olan kişi yatsun nemÀzı vaútında
kebere otı bitüp durduai yire vara 16- anası adı ve
kendü adın dÀyim yÀ kim yÀ kebere sen fulan
èavratuñ oàlınuñ bevÀâırı sın diye gide 17- seher
vaútında yine gele sen fulan òÀtun kişinüñ oàlınuñ
bevÀâırısın diye daòı úopara yabana

157a

1-ata lakin demür Àleti birle úoparıbermeye
âyırı nesneyile úopara yirden anı ayıra Allahuñ
èavni birle bevÀâırı 2- ol kimseden gidere bu
óikmetde hiç inkÀr itmek gerekmez zirÀ ki òavaâı
òáúdur bu daòı cümle òavÀâadan 3- birisidür yine
şifÀ kitÀbında eydür bevÀâırı olan kişi arslan
derisi üzerine otursa bevÀâırı 4- gidermek ide zirÀ
óáu teèÀÀ bu deride bevÀâırı gidermek óaããasın
úoyupdurur òavÀâı óáúdur 5- şifÀ ola Àmin yÀ
rabbe'l-èÀlemìn **el bÀbü't-taâie** şerbetler terkib
itmegi bildürür ve óaâiyyet6-lerini bildürür *göl*
şarÀbı óarÀreti giderür âusuzlıai sÀkin eyler maède
óarÀretin defè 7-eyler úandan âafradan olan
ısıtmalara çou fÀyidesi vardur úabièatı yumşadur
yürece 8- úuvvet virür göñli ferÀó eyler ânèatı
budur kim alalar eyü açılmış gül yapraân tÀze
úzıl gül ola 9-dört rıúıl bir içi sırçalı küpecüğe
úoyalar anuñ üstine on rıúıl úaynar âu úoyalar bir
gün 10- bir gice dura andan elile ol yapraai úatı
sıúalar kim hiç âu eseri úalmaya andan ol âuyı bir
11- úaş çölmeğe úoyalar ol úadar úaynadalar niâfı
úala úarşu úaynarken köpügin alalar âÀfi ideler 12-
andan òonra ol âuya dört dirhem áú yumşau şeker
úoyalar odıla ol âuyı úaynadalar 13- óattÀ úoyıla
úıvama gele pes indürelere istièmÀl ideler nÀfièe ola
benefşe şarÀbı óarÀret 14-ruüýbetde muètedildür
óatü'l-cenbeh maraşına ve öykene ve gögse ve
bögreklere ve úavuâa 15- küllisine menfaèati vardur
bevli ve âafrayı pür giderür úabièata eyüdü
yumşadur öksürüğe 16- aããısı çoudur mücerredür
lakin maèdeyi øaeif ider óuâyãa ki âapı
ayırtlanmamış ola âÀfil olmaya 17- yÀ şeyò bu

benefşe şarÀbı dimÀauñ ve başuñ her türlü maraõına devÀdur mücerrebdür àanèatı

157b

1-oldur kim yaş benefşeyi alalar àapların erideler yÀoud úurusın alalar her úanúısı bulunursa 2- bir buçuú üstine dört riùıl àuyıla úoyalar añul añul úaynadalar óattÀ benefşe aàara úuvveti 3- àuya çıúa andan indüreler süzeler benefşeyi uralar sıúalar daòı bu àuyı ocaàa úoyalar 4- içine dört riùıl aú şeker bıraàalar daòı Àèeste Àèeste az yaluñıla úarşu köpügin alalar óattÀ úoyulunca andan 5- indüreler daòı bulayalar àuya içi sırçalu úaba úoyalar óÀcet vaútında istièmÀl ideler hep 6- çiçekler şarÀbın bu resme ideler nar şarÀbı kusmaài menè ider ve àusuzluài giderür ve maèdeye 7- úuvvet virür baş aàrısın giderür ve úaèamı yimege iştihÀ getürür ve àafradan olan maraølara çoú 8- fÀyidesi vardur àanèatı oldur kim alalar eyü mâyòiş enÀr kim dÀnesi úızıl ola hem eyü irmiş 9- ola aàaç bıçaàıla úabın àoyalar dÀnesini ayıralar dögüp sıúalar àÀfi ideler andan iki vaúıyye 10- süzülmiş enÀr àuyına bir vaúıyye şeker úatalar úaynadalar köpügin alalar andan àõñra içine biraz 11- naènaè bıraàalar úaynadalar úıvama gele andan indüreler àaúlayalar óÀcet vaútında istièmÀl ideler alma şarÀbı àovuúdur yüregi ve maèdeyi ve nefesi úuvvetlendürür ve göñli ferÀó eyler ve àafradan olan 13- úusmaài giderür ve hem àafradan olan ishÀli zÀyil eyler àanèatı oldur kim alalar eyü irişmiş 14- almayı ki úurtlu olmaya abayla geregince sileler andan aàaç bıçaàıla her almayı dört pÀre eyleyeler 15- çekirdegini eşelegile gidereler andan aı bir úaş dibek içine dökeler óall olunca andan sıúalar 16- àuyın àÀfi ideler ol àuyı ol úadar úaynadalar kim niàfı úala andan bir vaúıyye úatalar temÀm úoyulunca úaynadalar andan indüreler àaúlayalar óÀcet vaútında

158a

1-istièmÀl ideler ayva şarÀbı àovuúdur yürege úuvvet virür ve sÀúú olmiş iştihÀyı 2- getürür ishali úabø ider ve úuãmaài menè ider àusuzluài

sâkin ider yürek oynaduâina ve büyümesine 3- çou
aââi ider ânâetı oldur kim ekşirek úurtsuz ayvayı
alalar ancılayın istiêmÂl ideler nâfiè ola 4-
turunç ve limýn şarÂbı äovuúdur óarÂret giderür
maède iştiâsını úavi eyler ve äafrÂyı äafradan 5-
olan úuâmaâi giderür ve äusalıâı úandurur ve göñül
dönmeği giderür menè ider ve óaøm eyü ider 6-
ânâetı oldur kim limýn alalar aâaç bıçaâıla úabın
âyolar äuyın alup daòı süzeler ol 7- äudan on
vaúıyye alalar úaş çölmeğe úoyalar añul añul yanar
odıla úaynadalar kim yarusı úala 8- andan ol úalan
limýn äuyını vezn üzerine aú şeker biraâalar
úaynadalar köpüği alınmış ola 9- ve köpüğin alalar
úıvama getüreler daòı indüreler daòı istiêmÂl
ideler *armýd şarÂbı* ishÂl olanlara 10- çou fâyidesi
vardur baâarsuúların úuvvetlü ider óarÂreti sâkin
buòârı defè ider ânâetı oldur kim 11- kekregü òam
armudı äü içine ol úadar úaynadalar kim óattâ
müherrâ ola andan indüreler äovuúdan 12- äoñra
âıúalar äuyını yine çölmeğe úoyalar yarusınca şeker
úatalar óattâ úoyulunca úaynadalar andan indüreler
13- óâcet vaútında istiêmÂl ideler pes iy dost
úaçan girü úalan şerbetüñ her birinden bişirmelü
14- olsun bu didüğümüz şerbetlere göre úıyÄã idesin
aâlı mâèlým oldı úıyÄã úolay oldı 15- **el bâbü'l-
èâşere** maècýnlar menfaèatlerin ve düzmelerin beyân
ider *maècýn-ı necâh* sevdâdan 16- olan yılmaşuú
balâamları ve göyünmiş äafraları ishÂl ider ve
bedeni bulardan arıdur ânâetı oldur kim úara
helile ve belile ve emlec çekirdeklerinden arınmış
ola her birinden onar dirhem besfâyic hepi

158b

1-yonulmuş yumşau döğulmiş ola üstüdüüs ve
türbüd her birinden beşer dirhem cemièin döğeler 2-
eyleler ve yetecek úadar kepeği elenmiş bal ile
yoàuralar óâcet vaútında istiêmÂl ideler *maècýn-ı
felâsife* 3- balâamı úatè eyler göñli feraólandurur
úaèamı haøm eyler maèdeyi úavi eyler yilleri taólil
eyler úaâıdur 4- meniýi arturur dil aâırlıâın
giderür ânâetı oldur kim alalar fülful ve zencebíl
ve dârçini 5- ve emlec ve belilec ve şitaric ve
zerâvend-i müdevvere ve èirú ve bâbune ve gülnâr

içi ve hindÿstân 6- úozı içi òusyetü'â-âaèleb ve babÀdiye çiçeği ve fındúú içi ve rÀzeúi üzüm her birinden onar dirhem 7-rÀziyÀne yidi dirhem bu otları ayru dögeler iki otlar vezin úadar kefi alınmış bal ile úarışduralar 8- óÀcet vaútında istièmÀl ideler üçer dirhem yiyeler *maècÿn-ı iùırfil* maèdeyi úuvvetlü ider úaèamı haòm ider buòÀrı dimÀaa çıúmaaa úomaz zihni ãÀfi ider unutsaúliàı giderür siñirleri 10- berkidür dimÀauñ äovuúliàına ve balàamdan olan maraølara fÀyide ider ve balàamı óall eyler giç úocaldur 11- gözi úavi ve nÿrlü ider bevÀãıra eyüdür beñzi òoş ider ve ãanèatı oldur ki ãaru helile úabı 12- ve úara helile nımküft dögülmüş ola ve belile ve emlec ve dögülmüş ve elenmiş ola her birinden onar dirhem 13- ola bÀdÀm yaàıla külli edviyyeleri úuruliàın gidereler üç edviyye úadarı kefi elenmiş balıla yoàuralar 14- maècÿn eyleyeler sırçalı úabda ãaúlayalar gice yatıcaú vaút istièmÀl ideler yigrekdür 15- meger müshil maècÿn ola gündüz istièmÀl ideler bu iùırfil maècÿnınuñ şerbeti beş dirhemdür bir yıla 16- degin úuvveti gitmez *göl murabbası* aña gülbe şeker dirler balàamları azaldur maèdeye cigere úuvvet virür 17- úaèamı haøm ider ãanèatı budur kim tÀze úızıl gül yapraàın alalar giñ gözölü úalbırdan yapraàın

159a

1-yolarken arasında bile giden toòmın geçüre andan şekkeri döge un eyleye bir rıúıl gül yapraàına 2- bir rıúıl şeker úarışdura daòı úuvvetile çoúluú meşàÿl ola ova daòı içi sırçalı úablara úoya 3- ùoldurmaya daòı güneşe úoya üstine úıl elek úoya güneş içine eylemeye her gün üç 4- kez elile yoàura tÀ ki gereği gibi óall ola otuz gün güneşde bu resme terbiyet ola bir dürlü 5- daòı düzedeler bir rıúıl gül yapraàın bir rıúıl un olmuş şekkeri úarışduralar úuvvetle daòı olan güneşe 6- úoyalar siñüp úuru olunca úarşu gine azacuú ãuyıla şekeri úarışdurup daòı üzerine 7- úoyalar ovalar bu resme otuz güne dek güneşde terbiyet ideler àÀyetde meràÿb olur 8- eger şeker yirine bal úatarsa ki terbiyet bal ile ola èamel bi-èaynihî şekker ile

düzilmiş gibidür 9- bilgil ki yÀ şeyò güyegü otı murabbası yÀ fesligen murabbası yÀ benefşe murabbası ve naènÀè ve üstüödüs 10- ve ayva çiçegi murabbası küllisi gül murabbası gibidür ancılayın düzilür kim anı beyÀn itdük işitdügümüz 11- gibi alma murabbası maèdeye úuvvet virür göñli ferÀò eyler āanèatı oldur kim eyü āaà 12- almayı alalar dört pÀre eyleyeler çekirdegin eşelegin arıdalar biraz āu úoyalar köz üzerinde úaynadalar 13- óattÀ úoyulunca andan indüreler āuyını süzeler içine şeker úatalar úaynadalar óattÀ úıvama gele 14- úoyula andan indüreler andan ıssıla bişmiş ol almanuñ üstine dökeler āovuyınca dura 15- āovuduúdan girü süzeler yine úoyalar alma üzerine dökeler óattÀ āu úoyulunca andan āoñra almaya 16- úarışdurular bir úabda saúlayalar istièmÀl ideler nÀfiè ola eger yÀ şeyò eger bunuñ Àòirinde biraz 17- gül āuyı dökeler kim içinde misk ve zaèferÀn ezilmiş gibi ola úóúusı ve rengi àÀyetde öyb

159b

1-ve laùif olur pes yÀ şeyò çünki bildüñüz alma murabbası nice düzilür bilüñ kim şalàam murabbası 2- ve óıyÀr murabbası ve çükündür murabbası daòı külli yimişler murabbası alma murabbası gibidür ancılayın 3- düzilür eger her birisi yoàururken gül āuyı úoyarlarsa rÀyiòÀsı àÀyetde öyb olur 4- eger gül ve benefşe ve ayva ve alma çiçegi murabbası neyse vesÀyir zaèferÀn gibi içinde gül òod āuyıla misk 5- ezilmiş ola úaranfúl gibi ıssı otlar úóúusı öyb nesnelerden yumşau döğüp düzerken bile 6- úoyalar rÀyiòÀsı öyb úuvveti yigin ola turunç ve nÀrinç murabbası bu resme dürlüdür kim 7- turuncuñ úabını alalar için gidereler ammÀ úabınıñ iç yüzindeki ulaşuú yiri aúa 8- etini gidermeyeler uvacuú ùòaramayalar andan niçe günler úuzlu āuyıla ıālayalar úarşu dökeler yiñileyeler óattÀ 9- acısı gidince andan cüllÀbı bunuñ üzerine èaúd idüp úıvama getüreler yine yuúaru murabba10- sında geçdi kim alma āuyıla şekeri úaynaduñ alma üstine döküñ tekrÀr dögdüñ bu resme 11- iderdüñ óattÀ úıvama gelince almayı úarışdururduñ istièmÀl

iderdüñ buncılayın 12- cüllÀb ùuzlu äuda iâlanup
acısı giden turunç úabınıñ üzerinde úıvama
getüresin 13- óÀcet vaútında istièmÀl idesin
cüllÀbuñ äanèatı turunç úabı üzerine èaúd itmegüñ
beyÀnı budur kim óÀcet mikdÀrı şekerı alup bir
úalaylu tencireye úoyalar andan üstine ol úadar äu
úoyalar 15- kim şekerüñ üstine çıúa úarışduralar
şekerı ezile andan köz üzerinde yap yap úaynadalar
16- óattÀ úıvama gelmek yaúın ola andan äoñra üç
şeker úadar gül äuyın úatalar úaynadalar defèi
indüreler 17- turunç úabı üzerine dökeler äovuyınca
dura yine süzeler úaynadalar yine dökeler tekrÀr
ideler

160a

1-bu resme bu cüllÀb èaúd olup úıvama gele
turunç úabı üzerinde eger úouusu öyb olsun 2-
dirlerse cüllÀb èaúd olup èÀlÀyü't-temÀm olduından
äoñra biraz gül äuyı içinde zaèferÀn 3- ve misk
ezsünler úarışdursunlar **el bâb u óÀd-i èaşere**
vaâiyyetler vaúıyye ve rıúıl didüginden 4-murÀd
neydügin beyÀn ider evvel vaâiyyet budur ki bu
kitÀbda äovuúdan olan maraølar 5- ve ıssıdan olan
maraøları öikr itdük devÀların bile öikr itdük
äovuúdan óÀâıl olan maraølara 6- ıssı devÀlar öikr
itdük ve ıssıdan olan maraølara äovuú devÀlar öikr
itdük zinhÀr saúınàıl iy 7- dost ıssıdan óÀâıl olan
maraølara yine ıssılar èilÀç itmegi maraøı
arturmayasın äovuúdan 8- olan maraølara yine äovuú
nesneyile èilÀç itmegile óatÀ itmeyesin ikinci
vaâiyyet budur ki óükemÀ kitÀblarında buyurmuşdur
edviyye ve otlarıla muèÀlece itmeye belki bir zaman
biraz günler 10- äabr ide eger zÀyıl olmazsa nefse
münÀsip ve mizÀca mülÀyim ve münÀsip ve úolayca
èilÀc11-lar gibi eger maraøı bunlarıñıla bir emîn
dîn äaúlar úabibe vara maraøın èarø eyleye andan
12- ne buyururlarsa duta kendüyi aña teslim ide
oranı bir maraølardan ötrü tizcek 13- edviyyelerle
otlarla èilÀç itmemek gerek dirler neyçün zirÀ
edviyyelerle otlarla çou 14- èilÀç itmek mizÀcı
ifsÀd ider zirÀ ekâer edviyye mizÀca mülÀyim
degüldür muèèifdür èÀúıl 15- olan kişi oranı bir

óastalıúdan ötrü àayri mùlÀyim muòèife meşàyl
olmaya **faâl** 16- bu kitÀbda òikr olan vaúıyyeden
murÀd on iki dirhemdür ve rıúıldan murÀd on iki
vaúıyyedür 17-on iki vaúıyye yüz úırú dört dirhem
olur cevÀriş cÀlinÿs maède øaèifliàına ve
baàarsuúlara

160b

1-úuvvet virür maèdeyi haøm ider yilleri
giderür kim úocaldur sevdÀya ve àafraya nÀfiè
yürekleri 2- ıssı ider ve eski öksürügi giderür
göze cilÀ virür ve òam òiltleri künde bend-keşlere
girür 3- èaúlı ziyÀde ider ve cimÀèa úuvvet virür
ÀvÀzı àÀfi eyler eri ve èavratı àÀyetde semirdür ve
aàız 4- úóusını öyb eyler ve bevÀáırlarını giderür
ve toòmeyi giderür ve gevdede olan baş bert ve
çıbanlara ve yaramaz bere5-lere nÀfièdür ve nıúrıs
giderür ve gice döşege işemeyi giderür keser behaúi
ve ôıyúu'n-nefsi ve ôışlamaàı 6- ve boàaz aàırısını
giderür ve úavuúda ve yürekde olan úaşı giderür ve
úanı gidene ve zeòreye 7- fÀyide ider ve òÀtun
kişilerün beñzin úızıl ider úızılca dürtülmüş gibi
olur úaçan ki bir úaç 8-gün istièmÀl ideler bu bir
tiryaúdur ki her kim bundan yigirmi gün yise cemiè
èilletleri giderür òalÀã bulur bi-izni'llÀhi teèÀLÀ
terkib sünbül úurfe òulincÀn úÀúule zaèferÀn
selince 10- fülful zencebil dÀr-ı fülful úusu-talò
suè èuzbalasÀn? mersin yimişi esÀrun Mekke ayrúaı?
11- maàuaúı şeker berÀber edviyyenün mecmuè miúdÀrı
èaselle berÀber iki dirhem edviyye cemièşerbet üç
12- dirhem **terkib-i şeyò** úaranfül zencebil besbÀse
kebÀbe úopalaú cevz bevÀ? enisÿn òolincÀn 13-
maàuaúı beşer dirhem boz berÀn úuş dili ikişer
dirhem cevz-i hindi on beş dirhem gülnar içi 14-
finduú on beşer dirhem toòm-ı çerci toòm-ı cerd
toòm-ı şalàam aú behmen úızıl behmen üçer dirhem
varakü'1-15-óayÀl yüz dirhem bu òikr olunan
edviyyeleri dögeler tÀ kim elekden geçe andan àofra
elli dirhem 16-bÀdÀm yaàıla ovalar andan üç edviyye
miúdÀrı èaseli úıvama getüreler ve baèdehu bu
edviyyeleri 17- òilt eyleyeler **terkib-i müferriò**

müferrið muúavvi úaranfúl elli dirhem zencebil
besbÀse yupalaú

161a

1-enisÿn burendÀn úuş dili maãuaúi zaèferÀn
cevz bevÀ altışar dirhem toòm-ı cürz toòm-ı cırcır
toòm-ı türbüd 2- behmen-i sürò aú behmen úÀúyle
üçer dirhem fınduu içi gülnar içi cevz-i hindi
úavun çekirdegi on 3- beşer dirhem bÀdÀm yaàı yÀòud
şırduaan elli beş dirhem varaúu'1-óayÀl otuz beş
dirhem àÀfi bal řeytereò 4- hindi simrÀt toòm-ı
rencÀn toòm-ı aú óendele úızıl óendele **terkib-i
úuúb-ı řirÀzi** úaranfúl elli dirhem besbÀse 5-
ùopalaú kebÀbe cevz maãuaúi dÀrçini buzirÀn enisÿn
zaèferÀn aú behmen úızıl behmen 6- bu mecmuè
edviyye miúdÀrı řeytiredò ve bu mecmuè edviyye
miúdÀrınca bal ve daòı edviyye miúdÀrı 7-varaúu'1-
óayÀl şerbeti fınduu içi miúdÀrı ola yiyeler zehi
àafÀ bulalar **terkib-i cevz ü àüleymÀn** 8- cevz
besbÀse lisan-ı èaúreb úaranfúl zaèferÀn úÀúule
dÀr-ı çini èÀúir úaróÀ zencebil 9- toòm-ı keşyr
kerevüs řalàam toòı misk varaúu'1-óayÀl èasel àÀfi
üç edviyye ola bÀdÀm yaàı 10- bÀdÀm yaàıla
yubysetin alalar òılt eyleyeler ...şirin ecràzrunbÀd
devrenc murvÀrid 11-mercÀn ebrışim òam úÀúule sadih
sebil úaranfil cendebed sihy zencebil dÀrü'1-fülfül
misk 12- kefiyü'1-nimiş bal ile úıvama getüreler
şerbeti bir miáual ola bir òaãaa bir dürlü daòı
dilerseñ13- kim èavratı baàlayasın hergiz aña cimÀè
itmeye alasın düşen cÀvnın ol èavrat 14- erine bir
dügün dügesin ol dügünü çözmeyince ol èavrata kimse
cimÀè idemeye **terkib-i 15-cÀlinÿs** sÀve senk rÀsuòt
ıulımıyÀ úuz býre reyóÀn dÀr-ı fülfül vesebl
16- úaranfúl zencebil zaèferÀn buşadur terkib-i
řÀfi aòmer sÀrenc senk rÀsuòt sebt setÿrek 17- tulÿ
sarenc-i hindi àumaà-ı èarabi keřirÀ on iki kardeş
zaèferÀn **terkib-i muóammed**

161b

1-úaranfúl besbÀse suèd kebÀbe maãuaúi dÀrçini
budirÀn enisÿn zaèferÀn aú behmen úızıl 2- behmen
berÀber varaúu'1- óayÀl úatalar úuúb ve řirÀzi

iderlerse muóammediye derkibine bir buçuú bunlarca
3-úatalar maècýn-1 çini maècýnu'1-bÀh şehveti
arturur ve maèdeyi úuvvetlendirür úaèÀma 4- iştihÀ
getürür beli taóllil ider ve yüregi ve baàrı
úuvvetlü ider áuúrÀt eydür èaceblerem şol kişiyi ki
5- bu maècýnı yise daòı ùabibe muòtÀc olsa ve bu
maècýn-1 habbi dirler terkibi budur enisýn 6- mîâri
kerefüs toòmı ve keşür ve şalàam toòmı her birinden
onar dirhem ...iki dirhem 7- maãùauì ve úaranfúl ve
èaúirúaróÀ ve èýd cemièisinden birer dirhem bu
edviyyeleri yumşau dögeler 8- óall eyleyler üç
edviyye úadarı kefi alınmış balile maècýn ideler
her gün bir miáual yiyeler 9-maècýn-1 yat óolincÀn
toòmı şalàam dÀrü'1-fülfül kebÀbe toòm-1 cevz úuş
dili turub her birinden üçer 10- dirhem serçe
beynisi üç edviyye miúDÀrı èasel **maècýn-1 óasen**
enisýn kerefüs toòmı cevz 11- her birinden onar
dirhem ve toòm-1 şalàam gül àoncası úurusı maãùauì
úaranfúl ve èÀúirúarhÀ ve èýd 12- üç edviyye
miúDÀrı èasel óaããa óÀye úıllın defè itmek dileseñ
úarınca ve nişadurı iki 13- ol tuç göyündüre daòı
döge úumın úanıla yoàura úıllı dürte úıllın gidere
ayruú úıl 14- bitmeye mücerrebdür óaããa bir
baàarsuain külekde úurıda súdile eze daòı ökerine
dürte èaòim15- büyük ola óaããa her kim úarlaauç
dilin köpügi alınmış bal ile úarışdurup ökerine
dürtse 16- andan vücýda gelen oàlan faãiío zübÀn ola
cÀlinýs óekim eydür bunu tecrìbe eyledüm az rüzigÀr
17- geçdi oàlancuú söyledi her kim keşür toòmın
bala aútsa yise erligi ad duta ve her kim keşürü

162a

1-becid yise on èavrat daòı varısa óoşnýd
eyleye óaããa eger bir kişinüñ ökeri 2-süst olsa
iki dirhem turb toòmın döğüp tÀze yaàıla úarışdurup
ökerine dürte óoş 3- úıvama gele yumurdanuñ aain
úalye úaşıla döğüp úarışdurasın andan ãoñra óamÀnda
4-Àdemüñ gevdesine süresin àÀyet aú ola

temmet beèavni'1-lÀh ve óusn ü tevfiú

ez maúÀlÀt-1 yunus dizdÀr úalèa-1 Ürabzon

laèna'1-lahu èaúıbetehu ve aálaóu öurriyetehu

âmin

KAYNAKÇA

- Canpolat, Mustafa (1973) *XIV. Yüzyılda Yazılmış Değerli Bir Tıp Eseri Edviye-i Müfredede*, Türkoloji Dergisi, C.5, S.1.
- Önler, Zafer (1990) *Celâlüddin Hızır (Hacı Paşa) Müntehâb-ı şifâ, Giriş, Metin* TDK Yay. Ankara.
- Sarı, Nil (1998) *Türk Tıp Tarihinde Hindiba Türleri, Etkileri ve Günümüz Araştırıcılarına Öneriler*. The New History of Medicine Studies 4 İst.
- Süveren K., Uzel, İ. (1998) *İlk Türkçe Tıp Yazmalarına Genel Bir Bakış*, The New History of Medicine Studies 2 İst.
- Tabib İbn-i şerif, (2003) *Yadigâr 15. yy. Türkçe Tıp Kitabı, Yâdigâr-ı İbn-i şerif*, Yerküre Yay. İst.
- Terceme-i Muhtasar*, Bursa Haraççı Ktp. 1149/1
- Terceme-i Rahâtü'l-insan*, Bursa Haraççı Ktp. 1149/4
- Yelten, Muhammed (1993) *şirvanlı Mahmud Kemâliye, Giriş-İnceleme-Cümle Bilgisi-Metin-Sözlük*, İst. Üniv. Yay. İst.